

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗЕЛІНСЬКА Олена Зінов'ївна

УДК: 339.92(4:477):332.1(043.3)

**АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ
В УМОВАХ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Луцьк–2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ПАВЛІХА Наталія Володимирівна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
та управління проектами.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
СТОРОНЯНСЬКА Ірина Зеновійвна,
Державна установа «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»,
заступник директора з наукової роботи;
завідувач відділу регіональної фінансової політики.

доктор економічних наук, професор
МЕДВІДЬ Вікторія Юрївна,
Сумський національний аграрний університет,
професор кафедри економіки.

Захист відбудеться «9» березня 2021 року об 11 год 00 хв на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.06 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30 а, ауд. 53.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30 а.

Автореферат розіслано «__» лютого 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Цимбалюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зовнішньоекономічні зв'язки виступають суттєвим важелем прискорення соціально-економічного розвитку України та її регіонів, засобом реалізації євроінтеграційних орієнтирів. В умовах обмеженості ресурсів і фінансових можливостей принципового значення набуває посилення співпраці з країнами-членами ЄС, що містить у собі додатковий потенціал для активізації зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) регіонів, поглиблює соціально-економічні, науково-технологічні, культурно-освітні зв'язки між ними, надає їм рис сталості та орієнтації на підвищення якості життя населення.

Соціально-економічне зростання й поліпшення інвестиційної привабливості регіонів України значною мірою залежать від визначення стратегічних орієнтирів налагодження зовнішньоекономічних зв'язків із врахуванням досвіду євро регіонального співробітництва країн ЄС. Це засвідчує потребу теоретико-методичного обґрунтування концептуальних засад формування механізму активізації ЗЕД, запровадження ефективних форм євро регіональної співпраці.

Фундаментальні аспекти дослідження процесів ЗЕД регіонів і євро регіонального співробітництва широко представлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: О. Амоши, Ю. Барського, П. Беленького, З. Бройде, В. Будкіна, Д. Віллерса, А. Гранберга, В. Гоблик, С. Гакмана, М. Долішнього, В. Євдокименка, З. Зьоло, Є. Кіш, М. Лендєсла, П. Луцишина, В. Ляшенка, Ю. Макагона, Н. Мікули, В. Медвідь, Н. Павліхи, В. Павлова, З. Петренко, С. Писаренко, О. Корнелюк, М. Лугової, Р. Ратті, Є. Сича, Дж. Скотта, І. Сторонянської, І. Студеннікова, П. Уайлза, Ю. Тейя, Р. Федана, І. Цимбалюк, Г.-М.-Чуді й ін. Однак, попри значний обсяг публікацій із досліджуваної тематики, недостатньо розробленими залишаються питання організаційно-економічного забезпечення активізації ЗЕД регіону в умовах євро регіонального співробітництва як у науковому, так і в прикладному аспектах. Це потребує обґрунтування теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо налагодження ЗЕД регіонів України в контексті євроінтеграційних процесів. Науково-теоретична та практична значимість окреслених проблем зумовила вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення й висновки досліджень, проведених здобувачем, пов'язані з тематикою науково-дослідницьких робіт кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Волинського національного університету імені Лесі Українки: «Євро регіон «Буг»: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де дисертантом розкрито сутність і значення активізації ЗЕД регіону в умовах євро регіонального співробітництва; «Євро регіон «Буг»: ринкова трансформація в умовах між регіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), у межах якої визначено особливості формування зовнішньоекономічної діяльності та євро регіонального співробітництва за участю регіонів України; «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), де здобувачем обґрунтовано механізм активізації ЗЕД регіону; «Регіональні ринки в умовах європейської інтеграції: механізми конкуренції та конвергенції» (державний реєстраційний номер 0118U001094), у межах якої розкрито стратегічні напрями активізації ЗЕД регіону в умовах євро регіонального співробітництва.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – обґрунтування теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Досягнення поставленої мети дисертаційної роботи зумовило потребу виконання таких завдань:

- розробити концептуальні засади активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва;
- провести аналіз зарубіжного досвіду єврорегіонального співробітництва та розвитку ЗЕД;
- удосконалити методичний підхід до діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва;
- визначити особливості ЗЕД в Україні і її регіонах;
- проаналізувати розвиток єврорегіонального співробітництва за участю регіонів України;
- здійснити оцінку ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва;
- визначити стратегічні орієнтири активізації ЗЕД із врахуванням досвіду єврорегіонального співробітництва країн ЄС;
- удосконалити механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва;
- обґрунтувати рекомендації щодо розширення форм активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва.

Об'єкт дослідження – процеси активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні засади активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження ЗЕД регіону ґрунтуються на фундаментальних положеннях сучасної економічної теорії, теоріях розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, ЗЕД, транскордонного співробітництва, європейської інтеграції тощо. Розроблення теоретико-методичних та прикладних засад ЗЕД регіону реалізовано на основі системного підходу, який дав змогу комплексно розглянути механізм активізації ЗЕД у контексті єврорегіонального співробітництва, як цілісну систему взаємопов'язаних і взаємодіючих принципів, методів й інструментів налагодження зовнішньоекономічних зв'язків у регіоні.

У процесі дослідження використано загальноприйняті в економічній науці методи: монографічний, історико-логічний, системно-структурний, абстрактно-логічний – для вдосконалення концептуальних засад активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва (п. 1.1); аналізу й синтезу, порівняння, структурно-функціональний – для аналізу зарубіжного досвіду єврорегіонального співробітництва та розвитку ЗЕД (п. 1.2); групування, економіко-статистичний, узагальнення – для розкриття методичних підходів до діагностики ЗЕД регіону (п. 1.3, 2.1); кореляційно-регресійний аналіз, графічний – для оцінки ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва (п. 2.2; 2.3); наукового узагальнення й синтезу, стратегічного аналізу – для обґрунтування організаційно-економічного забезпечення активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва (п. 3.1; 3.2; 3.3).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно акти Верховної Ради, Кабінету Міністрів, укази Президента України; офіційні матеріали Державної служби статистики України; інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях; міжнародні нормативно-правові документи; наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, у яких висвітлено фундаментальні положення ЗЕД та єврорегіонального співробітництва; електронні ресурси, представлені в мережі Інтернет; результати власних напрацювань здобувача, аналітичні розрахунки тощо.

Наукова новизна одержаних результатів й особистий внесок дисертанта полягають у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробленні напрямів активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Основні положення дисертації, що визначають її новизну й винесені на захист, полягають у такому:

удосконалено:

– концептуальне бачення активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва, що, на відміну від інших, визначає її як цілеспрямований вплив на розвиток міжрегіональних соціально-економічних систем і створення сприятливих умов для посилення міжнародної співпраці шляхом визначення стратегічних орієнтирів налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, механізму їх досягнення та розширення форм єврорегіонального співробітництва;

– методику діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва, що, на відміну від уже відомих, реалізовується в такій послідовності: визначення особливостей ЗЕД країни і її регіонів; аналіз єврорегіонального співробітництва за участю регіонів України; оцінка ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва; обґрунтування напрямів активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Це дає можливість визначити стратегічні орієнтири та розширити форми активізації ЗЕД;

– механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва, в основу якого, на відміну від наявних, покладено використання досвіду країн європейської спільноти в контексті реалізації Угоди про асоціацію України та ЄС; що являє собою цілісну сукупність специфічних інструментів, управлінських засобів і важелів впливу на налагодження зовнішньоекономічних зв'язків регіону з метою ефективного використання можливостей єврорегіонального співробітництва задля стимулювання соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя населення;

– підхід до визначення стратегічних орієнтирів активізації ЗЕД із врахуванням досвіду єврорегіонального співробітництва країн Європейського Союзу, який, на відміну від тих, що існують, передбачає позиціонування регіонів України на матриці стратегічних орієнтирів за інтегральним показником розвитку ЗЕД у регіонах і рівнем їх єврорегіональної співпраці, що уможлиблює врахування специфіки кожного сегмента матриці під час формування стратегії інвестиційної та зовнішньоторговельної діяльності в регіоні;

дістало подальший розвиток:

– сутнісне наповнення поняття «зовнішньоекономічна діяльність регіону», яке ґрунтується на налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків через посилення зовнішньої торгівлі, експортно-імпортних операцій, іноземного інвестування, міжнародної проєктної діяльності, що дає змогу учасникам міжнародної співпраці генерувати ефект синергії співробітництва й взаємодоповнюваності економік, на взаємовигідній основі вирівнювати міжрегіональні асиметрії розвитку та сприяє зміцненню соціально-економічного потенціалу регіонів;

– оцінювання ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва, котре передбачає відбір, систематизацію, нормування статистичних показників, здійснення інтегральної оцінки ЗЕД на основі комплексного застосування економетричного інструментарію, що уможливорює визначення впливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), експорту й імпорту на соціально-економічний розвиток регіону;

– науково-практичні підходи до моделювання процесу ЗЕД регіону на основі комплексного застосування економетричного інструментарію оцінювання наявності впливу показників ЗЕД (обсягів прямих іноземних інвестицій, експорту та імпорту в розрахунку на одну особу) на результатний показник соціально-економічного розвитку регіону, за який узято ВРП на одну особу, що уможливорює визначення перспективних напрямів активізації зовнішньоекономічних зв'язків, стимулювання розвитку яких сприятиме зростанню кількісних показників активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва;

– рекомендації щодо активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва завдяки розвитку таких напрямів і форм, як економічна кооперація єврорегіональних структур (єврорегіональне партнерство, єврорегіональні проєкти, єврорегіональні кластери, єврорегіональні бізнес-моделі), зовнішня торгівля (експортно-імпортні операції, інноваційно-логістичні моделі), спільна господарська діяльність (робочі співдружності, єврорегіональні асоціації та альянси, євродистрикти).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в роботі проаналізовано досвід використання можливостей єврорегіонального співробітництва західноєвропейських країн для реалізації євроінтеграційної стратегії України. Наведені результати можуть бути застосовані під час подальшої розробки науково-прикладних рекомендацій щодо активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіональної співпраці, також у процесі вдосконалення організаційно-економічного механізму управління єврорегіональної діяльності на загальнодержавному та регіональному рівнях, а також для управліннь зовнішніх відносин і ЗЕД облдержадміністрацій.

Результати дисертаційного дослідження, методичні й практичні рекомендації, отримані в процесі виконання роботи, підтверджено довідками про впровадження в роботу органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування: Департаменту зовнішніх зносин, залучення інвестицій з питань туризму і курортів Волинської обласної державної адміністрації (№457/04-9/2-20 від 21.08.2020); Департаменту економічної

політики Луцької міської ради (№ 21-9/171 від 17.08.2020); Волинської торгово-промислової палати (№ 19-22/01-3/139 від 16.09.2020).

Отримані теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й фахівцями, управлінськими органами державного, регіонального та місцевого рівнів для опрацювання напрямів активізації ЗЕД регіону.

Результати дисертаційної роботи застосовано в навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема під час розробки навчально-методичних матеріалів і викладання дисциплін «Сучасні проблеми економіки», «Європейське транскордонне співробітництво», «Економіка регіонів», «Економіка транскордонного співробітництва», а також у керівництві студентськими науково-дослідними роботами (№ 03-28/01/1406 від 24.06.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, викладені в дисертаційній роботі, отримано дисертантом особисто й відображено в опублікованих працях. Із наукових праць, які видані у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, що є результатом власної роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи апробовано на 21 міжнародній та всеукраїнській науковій і науково-практичній конференціях, серед яких – «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (м. Тернопіль, 20 лютого 2003 р.); «Творча спадщина Йозефа А. Шумпетера та трансформація сучасної економіки України» (м. Чернівці, 23 квітня 2003 р.); «Регіон-2003: стратегія оптимального розвитку» (м. Харків, 22 – 25 квітня 2003 р.); «Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання» (м. Луцьк, 30 – 31 травня 2003 р.); «Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект» (м. Донецьк, 28 – 31 січня 2004 р.); «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (м. Київ, 24 – 27 березня 2004 р.); «Суспільно-географічні проблеми розвитку продуктивних сил України» (м. Київ, 20 – 21 квітня 2004 р.); «Соціально-економічні проблеми сталого розвитку українського суспільства» (м. Мелітополь, 13 травня 2004 р.); «Наука і вища освіта у третьому тисячолітті» (м. Мелітополь, 02 березня 2004 р.); «Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, історія, право» (м. Луцьк, 30 вересня – 1 жовтня 2004 р.); «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість» (м. Київ, 12 – 13 травня 2005 р.); «Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право» (м. Луцьк, 19 – 20 травня 2005 р.); «Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання» (м. Луцьк, 3 – 5 червня 2005 р.); «Динаміка наукових досліджень – 2005» (м. Дніпропетровськ, 20 – 21 лютого 2005 р.); «Проблеми європейської інтеграції та транскордонного співробітництва» (м. Луцьк, 29 – 30 вересня 2005 р.); «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (м. Луцьк, 18 – 19 травня 2006 р.); «Проблеми розвитку

прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах» (м. Луцьк, 15 – 16 жовтня 2009 р.); «Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах» (м. Луцьк, 14 – 15 жовтня 2010 р.); «Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу» (м. Луцьк, 13 – 14 жовтня 2011 р.); «Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України» (м. Луцьк, 14 – 15 травня 2013 р.); «Актуальні проблеми регіональних досліджень» (м. Луцьк, 12 – 13 грудня 2019 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження здобувачем опубліковано 41 наукову працю загальним обсягом 18,47 друк. арк. (з яких особисто дисертанту належить 18,17 друк. арк.), у тому числі 13 статей у фахових наукових виданнях України загальним обсягом 7,92 друк. арк., із яких 5 – у фахових наукових періодичних виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних загальним обсягом 3,79 друк. арк.; 1 колективна монографія обсягом 1,8 друк. арк.; 3 статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав загальним обсягом 1,71 друк. арк.; 22 наукові праці апробаційного характеру у вітчизняних збірниках матеріалів всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій загальним обсягом 3,84 друк. арк.; параграфи у 2-х навчальних посібниках загальним обсягом 3,2 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст становить 193 сторінки. У роботі вміщено 26 таблиць, 27 рисунків та 9 додатків. Список використаних джерел складається з 356 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію й особистий внесок здобувача.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах єврорегіонального співробітництва»** розкрито концептуальні засади активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва; проведено аналіз зарубіжного досвіду єврорегіонального співробітництва та розвитку ЗЕД; удосконалено методичний підхід до діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Узагальнення наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених дало підставу визначити ЗЕД як форму міждержавних відносин у сферах науково-технічного, виробничого, торговельно-економічного співробітництва й валютно-фінансової взаємодії суб'єктів господарювання, що ґрунтуються на налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків через посилення зовнішньої торгівлі, експортно-імпортних операцій, іноземного інвестування, міжнародної проектної діяльності. Їх реалізація дає змогу генерувати ефект синергії різноманітних форм співробітництва та взаємодоповнюваності економік регіонів, вирівнювати асиметрії розвитку.

За сучасних умов розширення процесів глобалізації, зростає роль ЗЕД у напрямі єврорегіональної співпраці, яка, зі свого боку, відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності у регіонах задля зростання їх конкурентоспроможності. Проведено категоріальну ідентифікацію єврорегіонального співробітництва як форми транскордонного співробітництва, що реалізується органами державної та місцевої влади, юридичними особами, громадськими організаціями – учасниками цієї співпраці двох або більше регіонів різних держав, одна з яких є членом ЄС, і здійснюється на взаємовигідних засадах. Виокремлення єврорегіонального співробітництва як окремої дефініції уможлиблює акцентування на доцільності запровадження ефективних форм співпраці з країнами ЄС задля активізації ЗЕД у регіонах України.

Активізацію ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва запропоновано розглядати як цілеспрямований вплив на розвиток міжрегіональних соціально-економічних систем і створення сприятливих умов для посилення міжнародної співпраці шляхом визначення стратегічних орієнтирів налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, механізму їх досягнення та розширення форм єврорегіонального співробітництва. Активізація ЗЕД дає можливість вивести регіони на якісно новий рівень розвитку, сприяє інтеграції, що особливо актуально в умовах входження України до Європейського простору.

Запропоновано концепцію активізації досліджуваного процесу, згідно з якою зовнішньоекономічні зв'язки та єврорегіональне співробітництво розглядаються не лише як джерела додаткових ресурсів, але і як дієвий засіб досягнення сталого розвитку (рис. 1).

Системний аналіз зарубіжного досвіду засвідчив, що єврорегіональне співробітництво ґрунтується на координації взаємних зусиль і проведенні узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств та норм міжнародного права задля розв'язання спільних проблем країн співпраці. Соціально-економічний ефект такої взаємодії проявляється в налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків, формуванні сприятливих режимів для експортно-імпоротної діяльності підприємств, що приводить до покращення інвестиційного середовища, збільшення обсягів залучених ПІІ, збереження та створення нових робочих місць і підвищення добробуту населення.

Запропоновано методичний підхід до діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва шляхом виокремлення послідовних етапів визначення особливостей ЗЕД країни та її регіонів; аналіз єврорегіонального співробітництва за участю регіонів України; оцінку ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва; обґрунтування напрямів активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

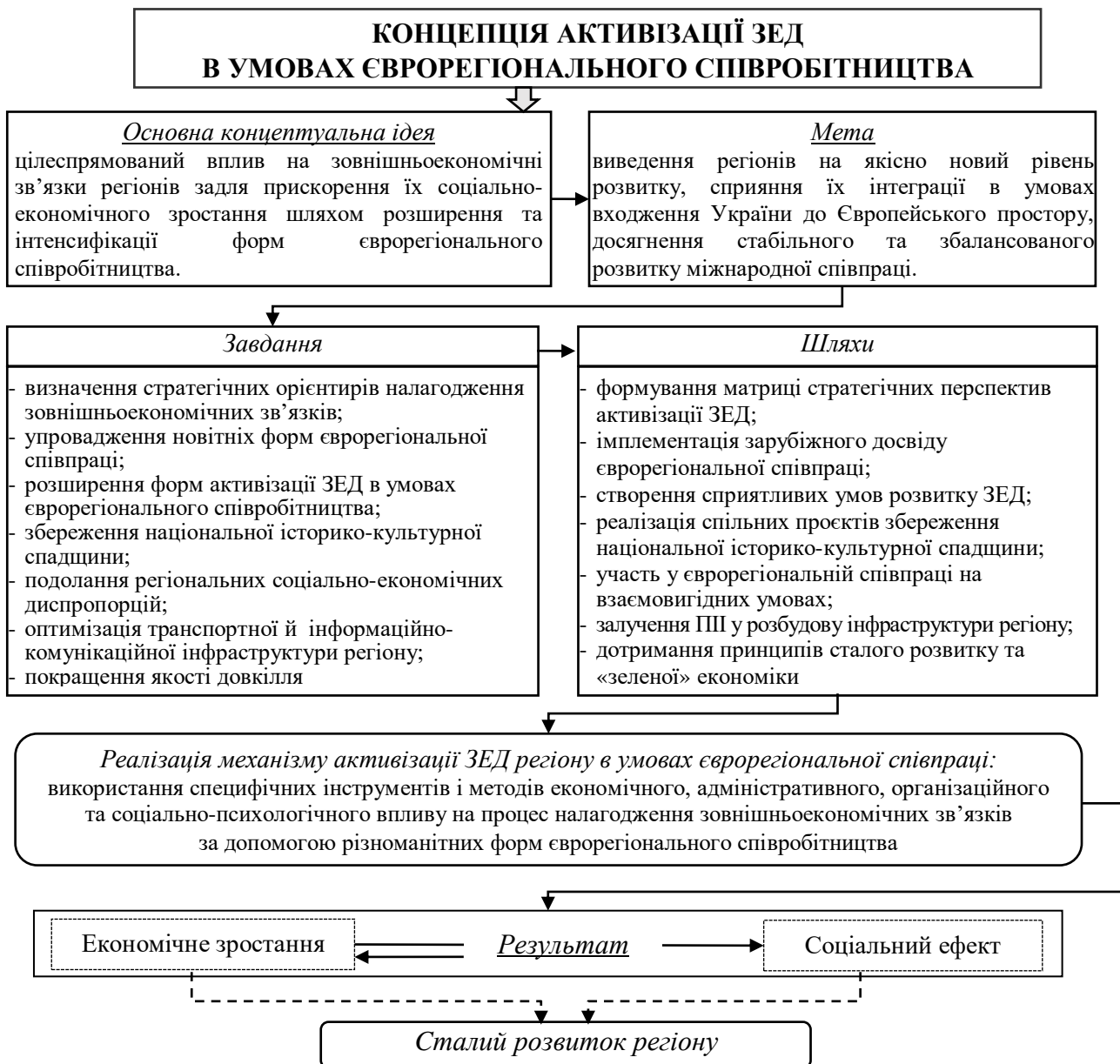

Рис. 1. Концептуальна схема активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва

**Побудовано дисертантом.*

На основі аналізу наявних наукових підходів до оцінки ЗЕД регіону запропоновано її реалізацію із врахуванням умов єврорегіонального співробітництва, що передбачає відбір, систематизацію, нормування статистичних показників, здійснення інтегральної оцінки ЗЕД на основі комплексного застосування економетричного інструментарію, що уможливило визначення впливу прямих іноземних інвестицій, експорту та імпорту на соціально-економічний розвиток регіону.

У другому розділі «**Діагностика зовнішньоекономічної діяльності в регіонах України в умовах єврорегіонального співробітництва**» визначено особливості ЗЕД в Україні та її регіонах; проаналізовано розвиток єврорегіонального співробітництва за участю регіонів України; здійснено оцінку ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.

Визначено, що частка країн ЄС у загальному товарообігу України є найбільшою й становить 43 %. Це доводить значимість розвитку єврорегіонального вектора співробітництва для активізації ЗЕД країни. Проаналізувавши лінію тренду, яка відображає обсяг товарообігу між Україною та країнами ЄС, можемо відзначити чітко окреслену тенденцію до зростання, що свідчить про посилення співпраці (рис. 2).

Рис. 2. Тенденція товарообігу між Україною та країнами ЄС за 1996–2019 рр.

**Побудовано здобувачем за даними Державної служби статистики України.*

Зауважимо, що з 2002 р. до 2009 р. усі індикатори зовнішньої торгівлі мали тенденцію до зростання, а у 2009 р. відбувся різкий спад цих показників. Такі зміни в зовнішньоекономічній ситуації країни стали наслідком світової фінансово-економічної кризи й спаду економіки. Зменшення виробництва, що відбулося в кінці 2008 р. – на початку 2009 р. негативно відобразилося на обсягах експорту та імпорту між Україною й країнами ЄС, призвівши до їх скорочення. До 2019 р. ситуація стабілізувалася, хоча й не досягнула передкризової динаміки. Зберігши позитивну динаміку зростання обсягів експорту товарів до ЄС, темпи приросту у 2019 р., порівняно із попереднім роком, становили лише 5,1 %.

Щодо динаміки показників ЗЕД протягом 2010–2019 рр. визначено такі періоди: 2010–2012 рр. – активізації з одночасним зростанням від’ємного сальдо торговельного балансу країни; 2013–2015 рр. – спад, протягом якого відбувалося скорочення ЗЕД і падіння як експорту, так і імпорту товарів, що стало наслідком їх збалансування; 2016–2019 рр. – помірне зростання та відновлення докризових тенденцій, за яких обсяг імпорту товарів продовжив зростати більшими темпами, ніж експорт.

На сьогодні ЄС є одним із найбільших торговельних партнерів України, що зумовлює необхідність активізації тісної співпраці з країнами євроспільноти. Доведено, що за ефективного використання наявного комплексу сучасних методів і форм єврорегіонального співробітництва можливим є позитивний вплив на модернізацію виробництва, поліпшення інвестиційного середовища, активізація ЗЕД у регіонах. Проведено аналіз й розраховано інтегральні індекси розвитку ЗЕД у регіонах України, котрі є учасниками єврорегіонів, які діють сьогодні (рис. 3).

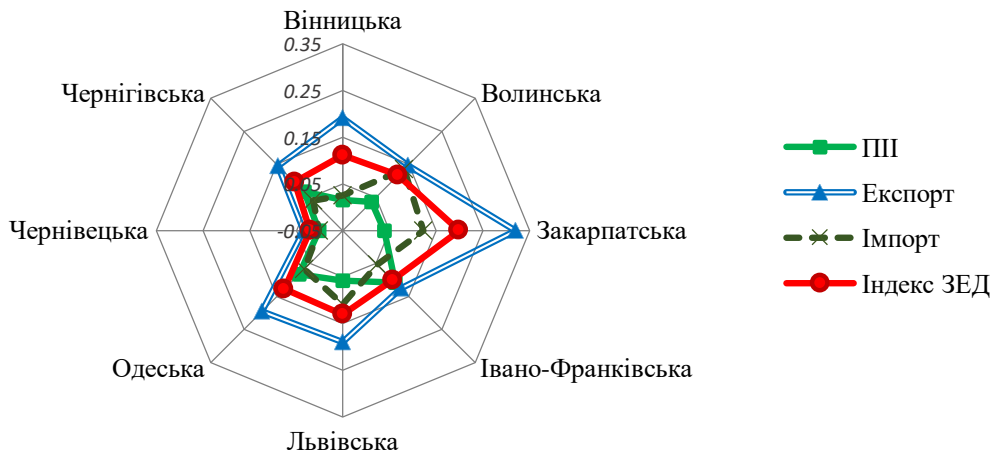

Рис. 3. Параметри розвитку ЗЕД у регіонах України, що входять у склад діючих єврорегіонів(станом на 2018 р.)
*Побудовано здобувачем.

Диференціація регіонів за параметрами розвитку ЗЕД додатково підтверджує, що не всі з них використовують позитивний вплив участі у євро регіонах задля активізації розвитку зовнішньої торгівлі, залучення іноземних інвестицій та створення сприятливих умов для виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки.

За умов відкритої економіки стан і перспективи розвитку ЗЕД здійснюють суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток економіки країни та її регіонів, що підтверджено на основі кореляційного аналізу взаємозв'язку інтегрального індексу ЗЕД і показників ВРП регіонів України (рис. 4).

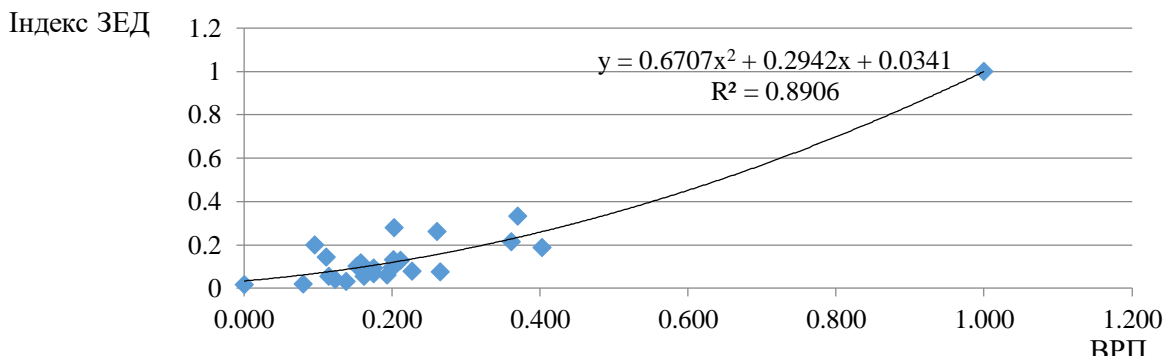

Рис. 4. Кореляційна залежність соціально-економічного розвитку від результатів ЗЕД регіону

*Побудовано автором.

Для аналізу впливу ЗЕД на соціально-економічний розвиток регіону побудовано регресійну модель:

$$Y = 0,1165 + 0,6549X_1 + 0,1962X_2 + 0,0537X_3,$$

Де: Y – ВРП; X_1 – інтегральний показник ПІ; X_2 – інтегральний показник експорту; X_3 – інтегральний показник імпорту.

За результатами моделювання встановлено, що обсяг залучених у регіон прямих іноземних інвестицій має найбільший вплив на його соціально-економічний розвиток.

У третьому розділі роботи «Активізація зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах єврорегіонального співробітництва» визначено стратегічні орієнтири активізації ЗЕД із врахуванням досвіду єврорегіонального співробітництва країн ЄС; удосконалено механізм активізації та обґрунтовано рекомендації щодо розширення форм активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва.

Доведено, що напрями активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва повинні корелювати зі стратегією його сталого розвитку. Для розробки й прийняття стратегічних управлінських рішень у напрямі активізації ЗЕД в регіоні побудовано матрицю вибору стратегічних орієнтирів розвитку регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Позиціонування регіонів України за інтегральними показниками дало змогу виявити групу із низьким рівнем розвитку ЗЕД та відсутністю єврорегіональної співпраці. Стратегічними орієнтирами для цих регіонів визначено здійснення цілеспрямованого впливу на інвестиційну й експортно-імпорتنу діяльність задля формування оптимальної структури ЗЕД і використання державних інструментів стимуляційного впливу на активізацію єврорегіонального співробітництва в регіонах, де така форма співпраці відсутня.

Обґрунтовано стратегічні орієнтири активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва (рис. 5).

Рис. 5. Стратегічні орієнтири активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва

**Побудовано здобувачем.*

Визначено, що механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва являє собою цілісну сукупність специфічних інструментів і методів економічного, адміністративного, організаційного та соціально-психологічного впливу на процес налагодження зовнішньоекономічних зв'язків за допомогою різноманітних форм єврорегіонального співробітництва, що полягає в тісній взаємодії органів влади, представників територіальних громад й суб'єктів господарської діяльності задля ефективного використання можливостей міжнародної співпраці, стимулювання соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя населення (рис. 6).

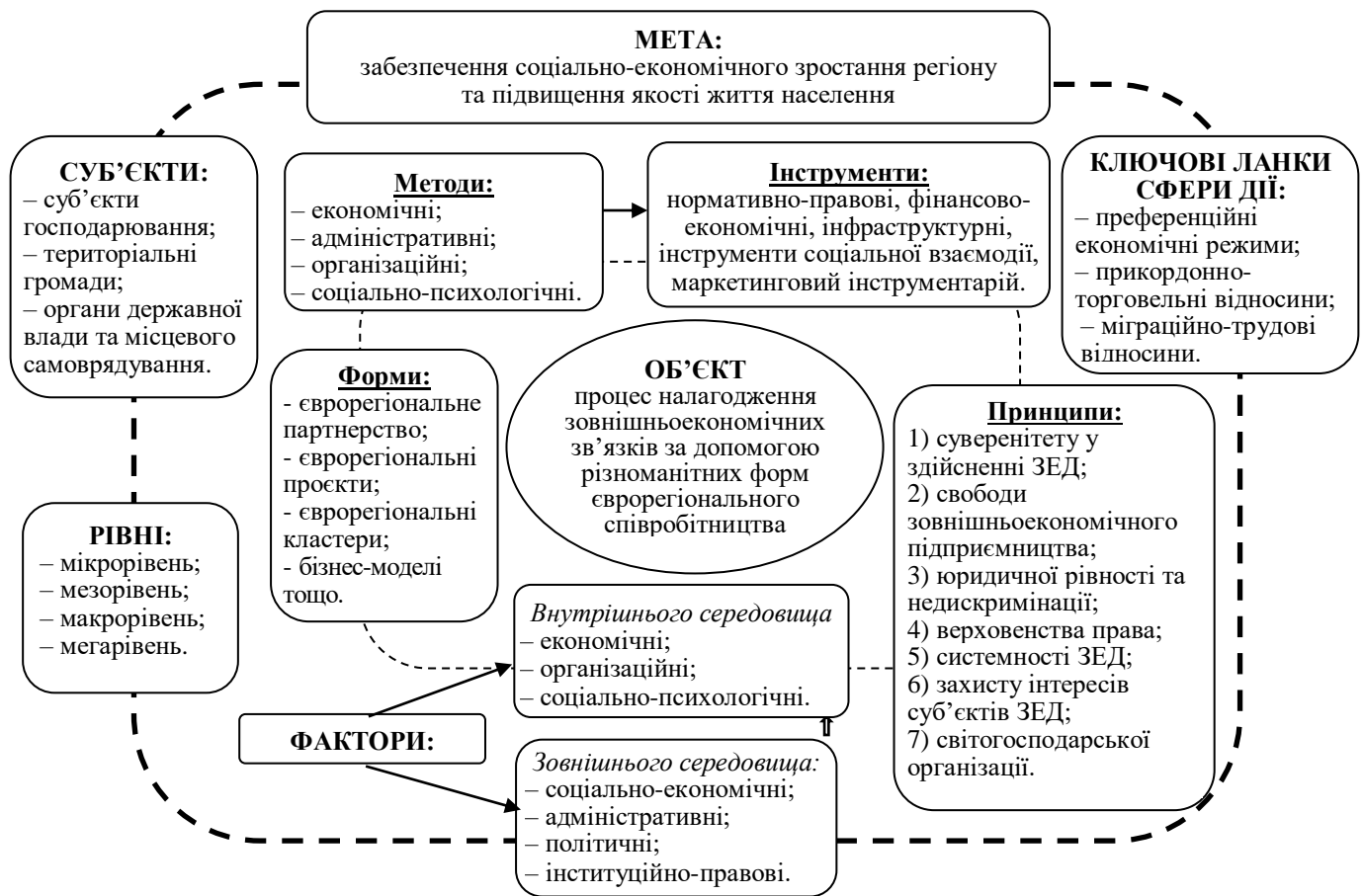

Рис. 6. Механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва

*Розроблено здобувачем.

Обґрунтовано, що дієвими напрямками та формами активізації ЗЕД регіону є економічна кооперація єврорегіональних структур (єврорегіональне партнерство, єврорегіональні проекти, єврорегіональні кластери, єврорегіональні бізнес-моделі), зовнішня торгівля (експортно-імпорتنі операції, інноваційно-логістичні моделі), спільна господарська діяльність (робочі співдружності, єврорегіональні асоціації та альянси, євродистрикти). Запровадження розроблених рекомендацій сприятиме використанню можливостей єврорегіонального співробітництва задля стимулювання соціально-економічного розвитку регіону й підвищення якості життя населення.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних і практичних засад організаційно-економічного забезпечення активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Узагальнення наукових підходів до визначення сутності ЗЕД дало змогу розкрити авторське бачення змісту цього поняття. В основу концептуальних засад активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва покладено цілеспрямований процес налагодження зовнішньоекономічних зв'язків і створення сприятливих умов для розширення організаційно-економічних форм міжнародної співпраці, результатом чого є отримання соціального ефекту та досягнення економічного зростання. Запровадження запропонованої концепції сприятиме досягненню соціальних, економічних й екологічних цілей розвитку регіону шляхом поглиблення та розширення єврорегіональних зв'язків задля досягнення перспектив сталого розвитку. Систематизація чинників розвитку ЗЕД регіонів України в умовах єврорегіонального співробітництва (фінансово-економічних, організаційно-правових, інституційних) дала змогу визначити передумови активізації зовнішньоекономічних зв'язків в умовах єврорегіонального співробітництва.

2. На основі системного аналізу зарубіжного досвіду розвитку єврорегіонального співробітництва здійснено оцінку результатів діяльності транскордонного та єврорегіонального співробітництва в західноєвропейських країнах. Виявлено особливості функціонування різноманітних форм єврорегіонального співробітництва в країнах, які ілюструють різне за масштабом та інтенсивністю співробітництво. Доведено, що такі форми єврорегіональної та транскордонної взаємодії стимулюють просторове планування й реалізацію конкретних заходів, сприяють розв'язанню спільних соціально-економічних проблем як на національному, субрегіональному, так і на місцевому рівнях, а також є своєрідними мостами для налагодження співпраці між суб'єктами ЗЕД. На основі дослідження зарубіжного досвіду єврорегіонального співробітництва обґрунтовано потребу вдосконалення механізму активізації ЗЕД і запровадження різноманітних форм єврорегіональних ініціатив.

3. Доведено необхідність удосконалення методичних підходів до діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Методичними принципами при цьому визначено комплексність, системність, об'єктивність, законність, оперативність, ефективність. Запропоновано комплексний підхід до діагностики ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва на основі реалізації послідовних етапів, які включають установлення особливостей ЗЕД на рівні країни та її регіонів за допомогою абсолютних і відносних показників, здійснення кореляційно-регресійного аналізу, характеристику єврорегіонів за участю України, визначення проблем та перспектив їх функціонування; інтегральну оцінку ЗЕД регіону та визначення її впливу на економічний розвиток; формування матриці стратегічних орієнтирів. Застосування запропонованого методичного підходу надає можливість

відповідним державним інституціям оцінити стан ЗЕД регіону, виявити проблеми, визначити перспективні напрями вдосконалення єврорегіонального співробітництва через запровадження організаційно-економічних форм активізації ЗЕД.

4. Розкрито особливості ЗЕД в Україні та її регіонах. Проаналізовано показники динаміки експорту, імпорту й сальдо зовнішньоторговельного балансу, що дало змогу виділити три періоди стану ЗЕД упродовж 2010–2019 рр. (активізації з одночасним посиленням від'ємного сальдо, спаду та помірною зростання й відновлення докризових тенденцій). Виявлено значну міжрегіональну диспропорцію в рівнях ЗЕД регіонів України, основною причиною чого визначено неефективне використання регіонами власного зовнішньоекономічного потенціалу та можливостей розвитку єврорегіональної співпраці.

5. Аналіз розвитку єврорегіонального співробітництва за участю єврорегіонів України засвідчив, що на сьогодні найбільш дієвими формами міжрегіональної співпраці виступають єврорегіони. Водночас з'ясовано, що за інституційною складовою й ефективністю діяльності єврорегіони, які діють в Україні, значно поступаються аналогічним структурам у межах ЄС. Установлено, що станом на 2019 р. в Україні із 10 єврорегіонів фактично функціонувало лише п'ять: Карпатський, «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут» і «Дністер». За таких умов необхідне є розширення форм активізації ЗЕД із максимальним використанням можливостей єврорегіонального співробітництва. Обґрунтовано, що вдосконалення організаційно-економічного забезпечення єврорегіональної економічної взаємодії із врахуванням досвіду країн ЄС прискорить процес активізації ЗЕД в Україні та її регіонах.

6. На основі проведеної оцінки ЗЕД учасників наявних єврорегіонів установлено, що найбільший товарооборот відбувається між регіонами України та країнами, які з ними безпосередньо межують і є перспективними ринками збуту продукції. Регіони з обох боків кордону, зважаючи на свої економічні, соціальні й культурні можливості, намагаються кооперуватись із найближчими сусідами, щоб створити вигідні для себе економічні, правові та інші умови. На основі цього доведено необхідність оновлення стратегічних орієнтирів ЗЕД і вдосконалення механізму її активізації в умовах єврорегіонального співробітництва.

7. Для розробки й прийняття стратегічних управлінських рішень у напрямі активізації ЗЕД побудовано матрицю стратегічних орієнтирів, що формується на основі позиціонування регіонів України за інтегральним показником розвитку ЗЕД і рівнем їх єврорегіональної співпраці. З огляду на досвід єврорегіонального співробітництва країн ЄС визначено стратегічні орієнтири активізації ЗЕД у регіоні, а саме: підвищення економічної ефективності розвитку регіону; оптимізація транспортної та комунікаційної сфер; розвиток туристичної сфери; охорона природи та захист довкілля; поліпшення соціальної інфраструктури; планування просторового розвитку. Запропоновано шляхи досягнення стратегічних орієнтирів активізації ЗЕД, реалізація яких дає змогу комплексно охопити всі сфери соціально-економічного розвитку регіону,

перевести його на засади сталості й орієнтації на підвищення якості життя населення.

8. Удосконалено механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Обґрунтовано доцільність використання сукупності економічних, адміністративних, соціально-психологічних методів і відповідних їм інструментів активізації ЗЕД, що сприятиме налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків, збільшенню обсягу залучених ПП, удосконаленню структури експортно-імпортової діяльності, інтенсифікації євроінтеграційних процесів в Україні та її регіонах.

9. Розроблено рекомендації щодо запровадження дієвих форм і заходів з активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва. До них віднесено економічну кооперацію єврорегіональних структур (єврорегіональне партнерство, єврорегіональні проекти, єврорегіональні кластери, єврорегіональні бізнес-моделі), зовнішню торгівлю (експортно-імпортні операції, інноваційно-логістичні моделі), спільну господарську діяльність (робочі співдружності, єврорегіональні асоціації та альянси, євродистрикти). Запропоновані форми єврорегіонального співробітництва можуть бути використані органами регіональної влади для посилення інноваційного процесу в усіх галузях економіки й сприятимуть прискоренню входження України у світове господарство.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації *Монографії*

1. Зелінська О. З. Транскордонне співробітництво. Регіональна політика. *Країнознавча характеристика Чеської Республіки*: кол. моногр./В. Й. Лажнік, І. П. Мандрик, В. О. Патійчук [та ін.]; за наук. ред. В. Й. Лажніка. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. С. 611–623; С. 651–657 (2,2 друк. арк.).

Публікації у наукових фахових виданнях України

та виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних

2. Кушнірук О. З. Проблеми і перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України і Франції. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми європейської інтеграції і транскордонної співпраці*. Вип. ХХІХ. В 2-х т./НАН України. Ін-т регіональних дослідж. Редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. Львів-Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки. 2001. Т. 2. С. 57–61. *Фахове видання (0,56 друк. арк.)*.

3. Кушнірук О. З. Екологічні наслідки демографічних тенденцій. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія: «Географічні науки (Економічна і соціальна географія, країнознавство)»*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки. 2001. № 2. С. 45–48. *Фахове видання (0,5 друк. арк.)*.

4. Кушнірук О. З. Стратегічні цілі транскордонного співробітництва у Західній Європі. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2003. № 12. С. 86–89. *Фахове видання (0,48 друк. арк.)*.

5. Кушнірук О. З. Особливості функціонування єврорегіонів на прикордонних територіях Західної Європи. *Соціально-економічні дослідження*

в перехідний період. *Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України*: зб. наук. праць. Вип. 5 (XLIII). В 3-х ч./НАН України. Ін.-регіон. дослідж.; редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. Ч. II. Львів, 2003. С. 204–212. *Фахове видання (0,6 друк. арк.)*.

6. Кушнірук О. З. Єврорегіони як найпоширеніша форма міжнародної інтеграції в країнах ЄС. *Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2003. № 8. С. 120–123. *Фахове видання (0,53 друк. арк.)*.

7. Зелінська О. З. Транскордонний регіоналізм як форма регіональної парадипломатії у Європі. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. № 5. С. 229–235 *Фахове видання (0,54 друк. арк.)*.

8. Зелінська О. З. Оцінка досвіду функціонування єврорегіонів: позитивні і негативні сторони. *Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2005. № 3. С. 43–52. *Фахове видання (0,75 друк. арк.)*.

9. Зелінська О. З. Досвід міжрегіональної співпраці прикордонних регіонів Бельгії та Нідерландів (на прикладі єврорегіону «Шельдемонд»). *Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк, 2006. № 1. С. 240–247. *Фахове видання (0,56 друк. арк.)*.

10. Зелінська О. З. Планування просторового розвитку прикордонних територій як один з напрямів європейського транскордонного співробітництва. *Економіст*. 2010. № 2. С. 47–51. *Фахове видання. RePEc (Research Papers in Economics) (1,39 друк. арк.)*.

11. Зелінська О. З. Кластерна модель розвитку як інноваційна форма транскордонного економічного співробітництва: європейський досвід і Україна. *Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки. Серія: «Економічні науки»*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. № 20. С. 157–161. *Фахове видання (0,37 друк. арк.)*.

12. Зелінська О. З. Європейські угруповання з територіального співробітництва як новий оптимальний механізм міжтериторіальної та транскордонної політики в Європі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2013. № 9. С. 135–140. *Фахове видання (0,4 друк. арк.)*.

13. Зелінська О. З. Концептуальні засади підвищення ефективності єврорегіонального співробітництва. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 6.1–2 (56). С. 41–45. *Фахове видання. Index Copernicus (0,44 друк. арк.)*.

14. Зелінська О. З. Концептуальні підходи до вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5–6 (84). С. 5–84. *Фахове видання. Index Copernicus (0,87 друк. арк.)*.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

15. Кушнірук О. З. Стратегічні цілі транскордонного співробітництва в країнах Західної Європи. *Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*(30–31 трав. 2003 р.). Луцьк, 2003. С. 54–55 (0,08 друк. арк.).

16. Кушнірук О. З. Європейський досвід економічної політики сприяння регіонального розвитку. *Творча спадщина Йозефа А. Шумпетера та*

трансформація сучасної економіки України: матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (23 квіт. 2003 р.). Чернівці: Рута, 2003. С. 223–228 (0,24 друк. арк.).

17. Кушнірук О. З. Особливості розвитку інтеграційних процесів у прикордонних регіонах України. *Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (20 лют. 2003 р.). Тернопіль: Підруч. і посіб., 2003. С. 299–306 (0,25 друк. арк.).

18. Кушнірук О. З. Прикордонне співробітництво в рамках євро регіонів країн ЄС. *Регіон–2003: Стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (25 квіт. 2003 р.). Харків: РВВ Харк. нац. ун.-ту ім. В. Н. Каразіна, 2003. С. 156–157 (0,08 друк. арк.).

19. Зелінська О. З. Прикордонне економічне співробітництво країн Західної Європи. *Суспільно-географічні проблеми розвитку продуктивних сил України: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф.* (20–21 квіт. 2004 р.). Київ: ВГЛ Обрії, 2004. С. 280–283 (0,09 друк. арк.).

20. Зелінська О. З. Досвід фінансово-економічного вирівнювання прикордонних регіонів країн Західної Європи. *Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління: матеріали III міжнар. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених* (24–27 берез. 2004 р.). Київ: ПВА «Книга пам'яті України», 2004. С. 246–247 (0,15 друк. арк.).

21. Зелінська О. З. Політика сприяння прикордонному співробітництву в країнах ЄС. *Наука і вища освіта у третьому тисячолітті: зб. тез доп. IV Міжвузівської студентської конф.* (02 березня 2004 р.). Мелітополь: НКП ГУ ЗІДМУ. С. 24–25 (0,14 друк. арк.).

22. Зелінська О. З. Основні напрямки європейського регіонального планування транскордонного співробітництва та можливості його трансформації в Україні. *Соціально-економічні проблеми сталого розвитку українського суспільства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (13 трав. 2004 р.). Мелітополь: НКП ГУ «ЗІДМУ», 2004. С. 104–106 (0,09 друк. арк.).

23. Зелінська О. З. Європейське прикордонне співробітництво в умовах інтеграції суспільства. *Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, історія, право: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції студентів, аспірантів і молодих науковців* (30 верес. – 1 жовт. 2004 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. С. 105–107 (0,17 друк. арк.).

24. Зелінська О. З. Політика сприяння соціально-економічному розвитку в деяких транскордонних регіонах Західної Європи: Саксонія-Баварія-Чехія. *Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект: міжнар. наук.-практ. семінар* (28–31 січня 2004 р.). Ч.П. Донецьк: Дон НУ, 2004. С. 725–727 (0,29 друк. арк.).

25. Зелінська О. З. Розвиток транскордонного співробітництва в регіоні Саксонія-Баварія-Чехія. *Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців* (19–20 трав. 2005 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. С. 417–420 (0,24 друк. арк.).

26. Зелінська О. З. Прикордонне місто як соціокомунікативний елемент транскордонної співпраці. *Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.* (29–30 верес. 2005 р.).

Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. С. 362–365 (0,26 друк. арк.).

27. Зелінська О. З. Сучасні тенденції європейської прикордонної політики в умовах загальноєвропейської інтеграції. *Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість*: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (12–13 травня 2005 р.). Київ: Видавництво Європейського університету, 2005. Т. 2. С. 76–79 (0,12 друк. арк.).

28. Зелінська О. З. Особливості німецько-польського прикордонного співробітництва (на прикладі німецької землі Бранденбург та суміжних прикордонних регіонів Польщі). *Динаміка наукових досліджень–2005*: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 лют. 2005 р.). Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. Т. 19. С. 41–43 (0,1 друк. арк.).

29. Зелінська О. З. Механізм стимулювання регіонального економічного розвитку прикордонних територій країн ЄС. *Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (3–5 черв. 2005 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2005. С. 654–655 (0,16 др. арк.)

30. Зелінська О. З., Протальчук Т. П. Основні аспекти функціонування та розвитку єврорегіонів Великобританії. *Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців (18–19 трав. 2006 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. Т. 2. С. 333–336. *Особисто автором проаналізовано досвід функціонування єврорегіональних об'єднань Великої Британії (0,22 друк. арк., особисто дисертанту належить 0,2 друк. арк.)*

31. Зелінська О. З. Особливості розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів Чеської Республіки. *Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців (18–19 трав. 2006 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. Т. 2. С. 339–344 (0,36 друк. арк.).

32. Зелінська О. З. Погляди П. В. Луцишина на теоретичні засади розвитку транскордонного співробітництва в контексті сучасних інтеграційних процесів. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 жовт. 2009 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. С. 14–15 (0,12 друк. арк.).

33. Зелінська О. З. Міжрегіональні промислові кластери як інноваційні форми транскордонного економічного співробітництва: європейський досвід. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 жовт. 2010 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. С. 327–331 (0,26 друк. арк.).

34. Зелінська О. З. Транскордонність як системна тенденція глокалізації та регіоналізації світогосподарських зв'язків. *Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 жовт. 2011 р.). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 229–231 (0,15 друк. арк.).

35. Зелінська О. З. Регіональні кластери та мережі, як інноваційні провайдери економіки. *Інформаційне забезпечення транскордонного*

співробітництва України: матеріали інтернет-конференції (14–15 трав. 2013 р.). Луцьк, 2013. (0,16 друк. арк.).

36. Зелінська О. З. Конвергенція міських прикордонних територій: від розмежованості до взаємодії. *Актуальні проблеми регіональних досліджень: матеріали IV міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (12–13 груд. 2019 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 106–110 (0,18 друк. арк.).*

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

37. Зелінська О. З. Транскордонне і прикордонне співробітництво в Європейському Союзі. *Європейська інтеграція. навч. посіб./За ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. С. 382–391 (0,6 друк. арк.).*

38. Зелінська О. З. Реалізація регіональної політики на сучасному етапі розвитку Європейського Співтовариства. Політика регіонального розвитку транскордонного і прикордонного співробітництва в ЄС. *Європейська інтеграція: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. Вид. 2-і, переробл. й доповн. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 624–641, 673–696 (2,32 друк. арк.).*

39. Зелинская Е. З. Генезис политико-правовых аспектов европейского трансграничного сотрудничества в сфере пространственного планирования. *Псковский регионологический журнал. 2010. № 10. С. 11–18 (0,54 друк. арк.).*

40. Зелинская Е. З. Европейский опыт территориального планирования приграничного и трансграничного пространства. *Псковский регионологический журнал. 2012. № 14. С. 63–66 (0,62 друк. арк.).*

41. Зелинская Е. З. Региональные трансграничные кластеры как формы современных систем управления в реальном секторе экономики трансграничного сотрудничества. *Псковский регионологический журнал. 2013. № 16. С. 12–18 (0,55 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Зелінська О. З. Активізація зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2020.

У дисертації розкрито концептуальні засади активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Проведено аналіз зарубіжного досвіду єврорегіонального співробітництва та розвитку ЗЕД. Удосконалено методичний підхід до діагностики ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Визначено особливості ЗЕД в Україні і її регіонах. Проаналізовано розвиток єврорегіонального співробітництва за участю регіонів України. Здійснено оцінку ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва. Визначено стратегічні орієнтири активізації ЗЕД з урахуванням досвіду єврорегіонального співробітництва країн ЄС. Удосконалено механізм активізації й обґрунтовано рекомендації щодо розширення форм активізації ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, єврорегіональне співробітництво, експорт, активізація зовнішньоекономічної діяльності, імпорт, прямі іноземні інвестиції.

АННОТАЦИЯ

Зелинская Е. З. Активизация внешнеэкономической деятельности региона в условиях еврорегионального сотрудничества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Волынский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2020.

В диссертации раскрыты концептуальные основы активизации ВЭД региона в условиях еврорегионального сотрудничества. Проведен анализ зарубежного опыта еврорегионального сотрудничества и развития ВЭД. Усовершенствован методический подход к диагностике ВЭД региона в условиях еврорегионального сотрудничества. Определены особенности ВЭД в Украине и ее регионах. Проанализировано развитие еврорегионального сотрудничества с участием регионов Украины. Осуществлена оценка ВЭД региона в условиях еврорегионального сотрудничества. Определены стратегические ориентиры активизации ВЭД с учетом опыта еврорегионального сотрудничества стран ЕС. Усовершенствован механизм активизации и обоснованы рекомендации по расширению форм активизации ВЭД в условиях еврорегионального сотрудничества.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, еврорегиональное сотрудничество, экспорт, активизация внешнеэкономической деятельности, импорт, прямые иностранные инвестиции.

SUMMARY

Zelinska O. Z. Foreign economic activity activation of the region in the terms of Euroregional cooperation. – The manuscript.

Thesis for obtaining the academic research degree of PhD in Economics, specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2021.

The thesis improves the conceptual vision of foreign economic activity activation of the region in terms of Euroregional cooperation, which defines it as a purposeful impact on the interregional socio-economic systems development and creating favorable conditions for strengthening international cooperation by defining the strategic guidelines for foreign economic relations establishing, mechanism for their achievement and expansion of Euroregional cooperation forms. Foreign experience analysis of Euroregional cooperation and foreign economic activity development is carried out. The methodology of foreign economic activity diagnostics of the region is improved. It is realized in the following sequence: determination of features of foreign economic activity of the country and its regions; analysis of Euroregional cooperation with the participation of the regions of Ukraine; assessment of the region's foreign economic activity in the terms of Euroregional cooperation; substantiation of directions of foreign economic activity activation of the region in the terms of Euroregional cooperation. This makes it possible to define strategic guidelines and expand the forms of foreign economic activity intensification.

The analysis of foreign economic activity of the region in the terms of Euroregional cooperation has been provided. It forecasts selection, systematization, standardization of statistical indicators, implementation of integrated assessment of foreign economic activity on the basis of complex application of econometric tools. The development of Euroregional cooperation with the participation of the regions of Ukraine is analyzed. The modeling of the region's foreign economic activity process

is carried out on the basis of complex application of econometric tools for assessing the impact of foreign economic activity indicators (foreign direct investment, exports and imports per capita) on the resulting indicator of socio-economic development of the region, where the gross regional income per capita (GRI) which makes it possible to identify promising directions for foreign economic relations activation, the stimulation of the development of which will contribute to the growth of quantitative indicators of foreign economic activity activation in the context of Euroregional cooperation.

Strategic guidelines for foreign economic activity activation have been identified, taking into account the experience of Euroregional cooperation between the EU countries. The mechanism of foreign economic activity activation of the region in the context of Euroregional cooperation has been improved, which is based on the use of the experience of the European Community countries in the context of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the Member States of EU. It is a holistic set of specific tools, management tools of influence on the establishment of foreign economic relations of the region in order to effectively use the opportunities of Euroregional cooperation to stimulate socio-economic development of the region and improve the quality of life. Recommendations for foreign economic activity activation of the region in the terms of Euroregional cooperation due to the development of such areas and forms as economic cooperation of Euroregional structures (Euroregional partnership, Euroregional projects, Euroregional clusters, Euroregional business models), foreign trade (export and export operations, innovation and logistics models), joint economic activity (Working Communities, Euroregional associations and alliances, Eurodistricts) have been substantiated.

Key words: foreign economic activity, Euroregional cooperation, export, foreign economic activity activation, import, foreign direct investment.

